

Т.М. Саванчук, к.е.н., доцент

А.О. Безугла, студентка гр.МгМТ(УФЕБ)-1-19

ДДАЕУ, м.Дніпро

СУТНІСТЬ МОНІТОРИНГУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В умовах сьогодення система моніторингу економічної безпеки повинна бути націлена на спостереження за основними параметрами виробничої діяльності сільськогосподарського підприємства, своєчасне реагування на фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, які мають вплив на його економічний стан.

Першочерговим завданням, що стоїть перед відділом безпеки організації, є здійснення такого управління бізнесом, яке передбачало б стійке довгострокове зростання економіки України. Для вирішення цього завдання, а також для підвищення якості прийняття управлінських рішень, необхідно володіти релевантною інформацією, яка вимагає нових підходів до її збору, обробки та аналізу, які у світовій практиці реалізуються за допомогою моніторингу.

Фундаментальними дослідженнями в області моделювання системи моніторингу економічної безпеки підприємства стали роботи таких науковців: Т.П.Басюка, П.В.Єгорова, В.Д.Галіцина, Г.Б.Клейнера, А.П.Тарасевич, С.В.Солодухіна. У цих працях особлива увага приділена функціонуванню моніторингу як системи, а також здійснено акцент на виділенні її як окремого наукового напрямку управління економічною безпекою. Однак існуюча різноманітність наукових підходів вказує на те, що методи, які використовуються для виконання теоретичних та практичних завдань щодо моделювання системи моніторингу підприємства в сучасних умовах господарювання – не є актуальними та вдосконаленими.

Метою роботи є дослідження теоретико-методичних засад моніторингу економічної безпеки підприємства, створення системи моніторингу та визначення необхідності впровадження моніторингу для забезпечення ефективності підприємницької діяльності.

У сучасній науці поняття «моніторинг» використовується майже в усіх сферах людської діяльності і являє собою складне явище, для якого немає точного однозначного тлумачення цього поняття.

За одними версіями поняття «моніторинг» прийшло з англійської мови від слова monitoring (контроль, спостереження) та має два значення:

- 1) постійне спостереження за яким-небудь процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або первісним припущенням;
- 2) спостереження, оцінка і прогноз стану навколишнього середовища у зв'язку з господарською діяльністю людини.

За іншими версіями, до яких схильні більшість словників Інтернету, поняття «моніторинг» походить від латинського слова monitor (застережливий; нагадує, що наглядає) і означає спеціально організоване, систематичне спостереження за станом об'єктів, явищ, процесів з метою їх оцінки, контролю або прогнозу.

Ми схильні вважати, що моніторинг економічної безпеки сільськогосподарського підприємства – це динамічна система з гнучкою інфраструктурою, яка дає змогу виконувати постійний аналіз та спостереження за основними показниками фінансово-економічної діяльності підприємства з метою оцінки, контролю, прогнозу стану економічної і ділової активності. Моніторинг дозволяє підприємству пристосовуватись до зміни навколишнього середовища, успішно виживати в умовах конкуренції.

Моніторинг економічної безпеки - це система збору, аналізу, оцінки і прогнозування відомостей, що характеризують рівень безпеки організації.

Детально систему моніторингу економічної безпеки розглядав В.Д. Галіцин, він вважав, що: «Система моніторингу економічного характеру - це така інформаційна система, яка проводить безперервне стеження за

економічним об'єктом і розглядає аналіз його діяльності, як елемент управління». В даному випадку під об'єктом системи моніторингу мається на увазі підприємство [2].

Галіцин В.К. виділяє наступні принципи функціонування системи моніторингу економічної безпеки підприємства, які наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Принципи функціонування системи моніторингу економічної безпеки

Назва принципу	Обґрунтування
Цільова спрямованість та конкретність при виборі вимірювальних величин	Цей принцип означає, необхідність вибору лише тих вимірювальних величин, які необхідні для вирішення задач моніторингу
Об'єктивність даних моніторингу	Вимірювальні величини не доступні для корекції або затримок не лише для учасників моніторингу, а й для сторонніх суб'єктів
Безперервність моніторингу	Графік роботи моніторингу узгоджується зі споживачами та має чітку послідовність вводу вимірювальних величин та виводу вихідних даних
Мінімізація кількості досліджуваних показників підприємства	Зайві дані можуть негативно впливати на процес моніторингу, ускладнюючи та збільшуючи його тривалість, знижуючи точність оцінювання
Орієнтація на певну об'єктну область	Об'єктна область є визначальною для системи моніторингу, адже вона визначає набір вимірювальних величин, форму подання результатів, технічні засоби обробки, її носії
Забезпечення повноти і своєчасності подання інформації	Вимоги до цього принципу визначаються об'єктом моніторингу та споживачем. Також потрібно використовувати відповідні технічні, програмні, інформаційні та організаційні можливості
Чіткість подання інформації	Форма і чіткість подання даних визначається об'єктною областю моніторингу
Мінімізація загрози помилковості даних	Цей принцип означає надійність отриманих даних
Максимальне задоволення інформаційних запитів споживача	Під час надання інформації необхідно враховувати побажання споживача
Забезпечення конфіденційності інформації	Даний принцип є необхідним в час сучасних технологій. Необхідно вчасно встановлювати сучасніші технічні, програмні та організаційні засоби захисту інформації

Джерело: узагальнено авторами за [2]

Система моніторингу підприємства дозволяє практично в режимі реального часу проводити незалежні оцінки тенденцій розвитку його економічного стану, отримувати інформацію про стан економічної

кон'юнктури в реальному секторі економіки і її можливі зміни, оперативно проводити аналіз фінансового стану підприємства і найважливіших факторів, що визначають його інвестиційну активність.

Для цього використовуються три основних компоненти моніторингу підприємства (рис.1).

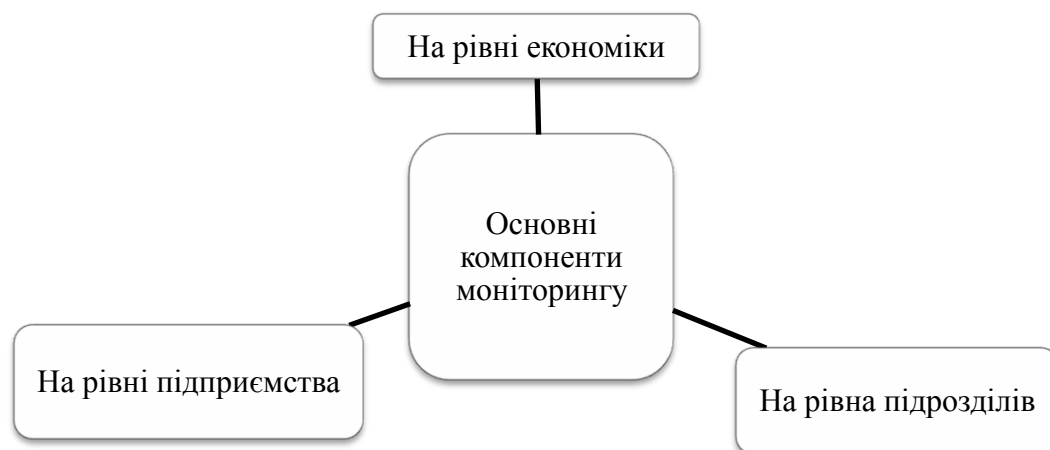


Рис 1. Основні компоненти моніторингу підприємства

Джерело: узагальнено авторами за [1]

За кожною компонентою, наведеною на рис. 1, для моніторингу системи економічної безпеки підприємства необхідно провести певну сукупність дій та отримати необхідну інформацію. Так, на рівні економіки це кон'юнктурні опитування, опитування по фінансовим та інвестиційним анкетам. На рівні підприємства: фіксація параметрів економічного стану, діяльності, маркетингу. На рівні підрозділів: збір даних про закупівлі, запаси, продуктивність, споживання ресурсів.

Для побудови системи моніторингу економічної безпеки підприємства та його безпосереднього здійснення необхідно визначити послідовність зазначеного процесу. Зокрема, в економічній літературі науковці виокремлюють такі основні етапи зазначеного моніторингу:

- постановка мети;
- спостереження, аналіз та оцінка параметрів діяльності підприємства;

- збирання, групування, узагальнення отриманої інформації;
- визначення сильних та слабких сторін;
- підготовка рекомендацій щодо прийняття ефективних управлінських рішень;
- контроль результатів діяльності і формування інформації для подальшого використання та спостереження [4].

Опрацьовані літературні джерела та дослідження практики діяльності суб'єктів господарювання, дозволяє визначити основні елементи системи моніторингу економічної безпеки підприємства (рис. 2.).



Рис 2. Основні елементи системи моніторингу економічної безпеки підприємства

Джерело: побудовано авторами

Інструментарій моніторингу включає в себе збалансовану систему показників, методи та методики, аналітичні та прогностичні моделі.

До ресурсного забезпечення входять трудові та інформаційні ресурси, які необхідні для організації та здійснення моніторингу економічної безпеки підприємства.

Предметна область моніторингу складається з інформаційного пошуку;

аналізу, згрупування та документування даних; моделювання; прогнозування, синтез та аналіз показників, їх графічне зображення; узагальнення результатів моніторингу в звіті; розробка рекомендацій щодо усунення проблеми.

Завдяки організації роботи всіх елементів системи моніторингу економічної безпеки керівний відділ підприємства може не тільки відстежувати найважливіші напрями розвитку економічних процесів, а й своєчасно оцінювати вплив головних факторів, що визначають можливу зміну в діяльності цих процесів. Тим самим система моніторингу підприємства формує необхідну основу для раннього виявлення керівництвом диспропорцій, що виникають в діяльності підприємства, а це в свою чергу, дозволяє підвищити ефективність реалізованої стратегії.

На наш погляд, для вдосконалення функціонування управління економічною безпекою необхідно організувати систему моніторингу, яка б відповідала діяльності підприємства та розробити комплекс заходів, який дозволив би вчасно визначати загрози та причини відхилень, розробити пропозиції щодо корегування окремих напрямків та підрозділів фінансової діяльності з метою її нормалізації та підвищення ефективності діяльності підприємства в майбутньому.

Для того, щоб розробити заходи стабілізації економічної безпеки необхідно взяти до уваги прогнозовані значення показників, які вказують на результати фінансової діяльності організації, встановити зв'язок економічного стану підприємства з факторами навколишнього (внутрішнього та зовнішнього) середовища і використати методи попереджувального характеру для якості прийняття управлінських рішень [1].

Необхідно зазначити, що систему управління практично будь-якого підприємства необхідно постійно удосконалювати. Неможливо удосконалювати систему управління, і зокрема, постановку систем сучасного бухгалтерського та управлінського обліку на підприємстві без автоматизації цих процесів. Якщо модернізувати алгоритм прийняття рішень керівником

та підготовку інформації для нього на найвищому рівні управління підприємством, то зміняться режими і форми роботи практично всіх нижніх рівнів управління.

Очевидно, що за допомогою модернізації процесів на нижніх рівнях управління навряд чи можна досягти сильних змін стану та ефективності верхніх рівнів підприємства в цілому. Автоматизуючи один підрозділ або його частину, неможливо сильно вплинути на ефективність діяльності всього підприємства.

Отже, рішення про модернізацію (автоматизацію) системи управління «зверху» або «знизу» є досить відповідальними. Вигоди, які можна отримати застосовуючи підхід «зверху», компенсуються великим ризиком і витратами, якщо рішення, які застосовуються при проектуванні змін будуть помилкові, в порівнянні з підходом «знизу».

Моніторинг є важливим етапом в ухваленні рішень, так як створює матеріал для аналітики та оперативного управління. Головною сферою його практичного застосування, на нашу думку, є інформаційне обслуговування управління в різних областях діяльності. Так як підприємства користуються інформацією, яку отримують з різних джерел, вони обов'язково повинні мати можливість бути забезпеченими інформацією, необхідною при оцінці моніторингу стану підприємства, як з баз даних даної системи, так і сумісних з нею баз даних та додатків інших систем [3].

В інформаційній системі сільськогосподарського підприємства слід передбачити питання, пов'язані з плануванням використання трудових ресурсів, які складаються з: потреби робочої сили, нормуванні робочого часу, розрахунку заробітної плати, витрат на відрядження, підвищення кваліфікації кадрів, оскільки це дозволить поліпшити організацію роботи.

Для того щоб сучасне підприємство могло функціонувати в умовах ринкової економіки доцільно забезпечити отримання, обробку та аналіз великих обсягів різноманітної технічної, технологічної, та економічної інформації, що дозволить успішно вирішити завдання, пов'язані із

забезпеченням ефективності бізнесу.

Прийнятним є рішення створення інтегрованої системи, заснованої на створенні мережі персональних комп'ютерів. Тим більше що дана система має функціональні можливості, за допомогою яких ефективним є використання мережевих можливостей, які добре зарекомендували себе на ринку.

Незалежно від розміру організації, моніторинг – є ключем до забезпечення безперервності бізнесу. Суть моніторингу полягає в тому, щоб забезпечити інформацією, необхідною для попереджувального моніторингу системи до того, як виникнуть проблеми. Це означає, що можна вирішити проблеми до того, як вони вплинуть на економічний стан організації. Альтернативним рішенням для підприємств є налагодження власних систем моніторингу в процесі управління їхньої діяльності [4].

На нашу думку, створення системи моніторингу сільськогосподарського підприємства слід здійснювати за наступними етапами (рис 3.).

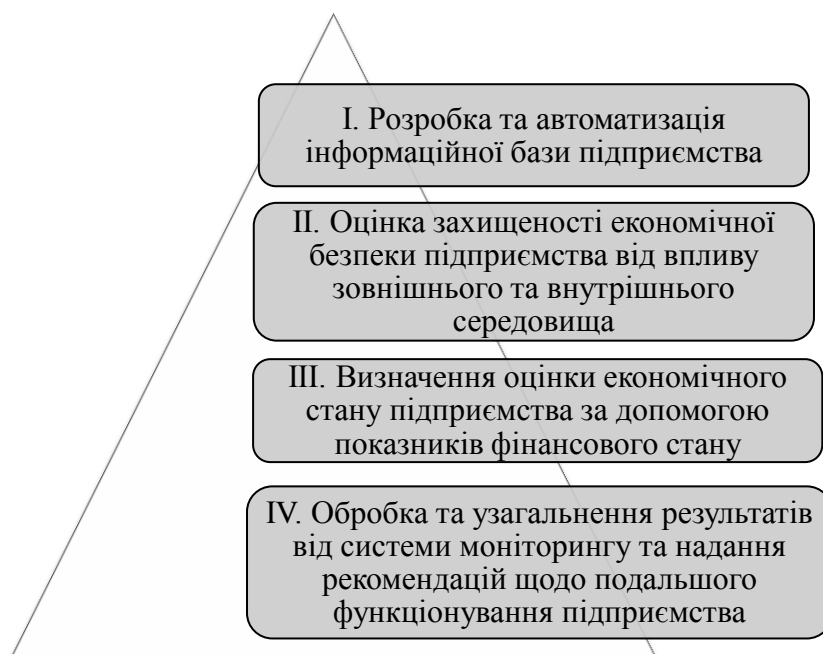


Рис. 3. Запропоновані етапи системи моніторингу економічної безпеки сільськогосподарського підприємства

Джерело: запропоновано авторами

Перший етап передбачає отримання зовнішньої та внутрішньої інформації за допомогою системи моніторингу, для швидкого реагування та запобігання впливу факторів навколишнього середовища на стан економічної безпеки.

Варто зазначити, що для підтримки прийняття рішення потрібно є моніторингова інформація не у первинному вигляді (тобто констатування фактів), а в опрацьованому (з проведеними оцінюванням, аналізом), яка є результатом взаємодії цілого комплексу дій (збирання, систематизації, оброблення даних, формування звітності в зручних форматах).

На другому етапі визначається вплив факторів навколишнього середовища на підприємство в цілому, та на окремі складові і підрозділи.

На наступному етапі отримуємо список показників з результатами розрахунків і оцінюємо функціональність діяльності підприємства за такими показниками: ліквідність підприємства, прибутковість, фінансова стійкість, платоспроможність. На цьому етапі проводимо діагностику стану підприємства на основі системи показників, що враховують специфічні галузеві особливості, найбільш характерні для даної організації та мають для неї важливе стратегічне значення, визначення критеріїв і показників, що характеризують інтереси підприємства та відповідають вимогам його економічної безпеки.

Система критеріїв і показників фактичного стану складається підприємствами самостійно, але з урахуванням конкретних умов роботи, розробки економічної політики, що включає механізми обліку факторів, які впливають на стан економічної безпеки та напряму діяльності підприємства з визначеної стратегії.

Заключний етап слугує для аналізу та узагальнення результатів моніторингу економічної безпеки підприємства та надання практичних рекомендацій щодо подальшого функціонування та перспективного планування діяльності організації, розроблення заходів для ліквідації загроз.

Беручи до уваги все вищесказане, ми вважаємо, що процедура

моніторингу має важливий організаційний аспект, пов'язаний з проблемами координації та встановлення порядку внесення необхідних змін у процесі виконання запланованих робіт, їх аналізі та подальшої реалізації.

У зв'язку з цим потрібно розробити організаційно-нормативну систему моніторингу економічної безпеки управління, яка представлена як система, що включає взаємозв'язки основних процесів науково-методичного і інформаційного забезпечення діяльності.

Відомо, що увесь комплекс діяльності із забезпечення економічної безпеки покладається на службу безпеки підприємства, у разі її відсутності цю діяльність може координувати один із заступників керівника підприємства або назначена особа.

Моніторинг, який надає актуальну і достовірну інформацію, дозволяє вживати своєчасних заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. Слід зазначити, що результати й напрями мають бути доступними і зрозумілими користувачам інформації на різних рівнях.

На нашу думку, для вдосконалення управління економічною безпекою необхідно організувати злагоджену систему моніторингу, яка б допомагала керівництву підприємства в прийнятті зважених, обґрунтованих та перспективних управлінських рішеннях та у виявленні і знешкодженні загроз організації на ранніх стадіях діяльності.

Список використаних джерел:

1. Басюк Т.П. Система моніторингу як складова інвестиційного контролінгу / Київський національний економічний університет – К.: КНЕУ, 2015. №2. С.7-11
2. Галіцин В.Д. Системи моніторингу / Київський національний економічний університет. К.: КНЕУ, 2017. 231с.
3. Солодухін С.В. Механізми забезпечення економічної безпеки підприємства / С.В. Солодухін, І.О. Клопов. Науковий збірник / За редакцією

В.М. Вовка. Спецвипуск №16. Львів: Інтереко, 2016, С. 195-202.

4. Тарасевич А.П. Основні аспекти створення системи фінансового моніторингу підприємства / Науковий вісник ОНЕУ. 2015. № 22 (174). С. 59-67.